

به نام خدا

آموزش مهارت‌های سواد اطلاعاتی (سطح ۱ - قسمت اول)

مدرس: شهناز خادمی زاده

هیات علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی

نیمسال اول تحصیلی سال ۹۶-۱۳۹۵

هدف

۱. یادگیری مفاهیم و مهارت‌های لازم برای شناسایی منابع اطلاعاتی مربوط
۲. اجرای جستجوهای کارآمد به کاربران
۳. چگونگی غلبه بر انفجار اطلاعاتی
۴. توانایی مکان‌یابی و ارزیابی منابع اطلاعاتی با ذهنی انتقادی
۵. استفاده‌ی کارآمد از منابع اطلاعاتی

Questions?

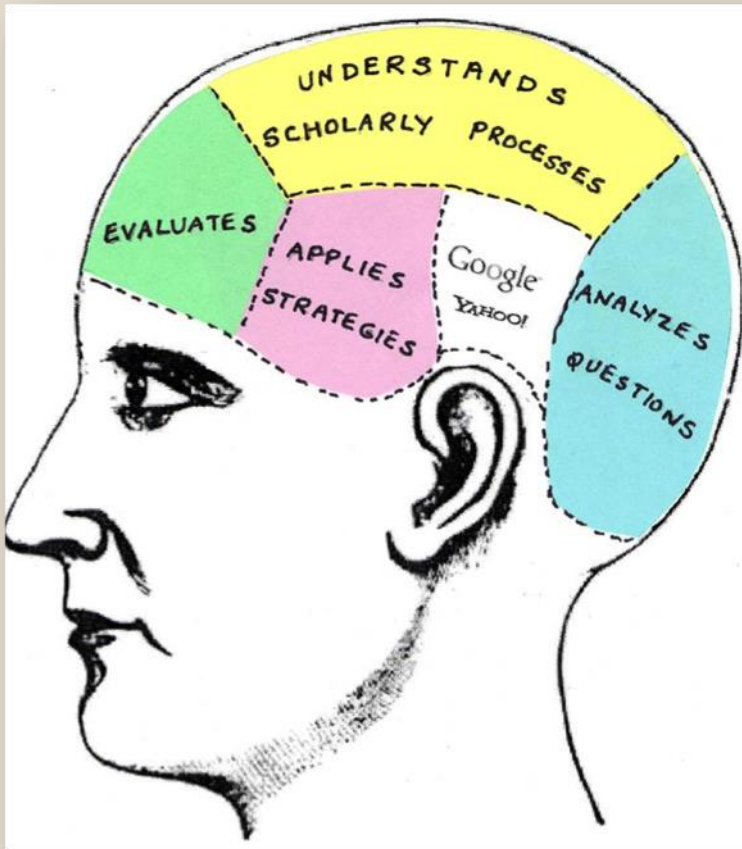
What is Information Literacy?

Information Literacy is the ability to *know* when information is needed, and to *find, evaluate, and use* the *appropriate* information *ethically*.

WHAT IS INFORMATION LITERACY AND WHY DO STUDENTS NEED IT?

INFORMATION LITERACY DEFINITIONS

“Information literacy is a set of **abilities** requiring individuals to recognize **when** information is needed and have the ability to **locate**, **evaluate**, and **use effectively** the needed information” (ACRL)

“Information literacy **empowers** people in all walks of life to **seek**, **evaluate**, **use**, and **create** information effectively to **achieve** their personal, social, occupational and educational goals” (UNESCO)

But what **IS** information literacy?

The Association of College & Research Libraries (a division of the American Library Association) **defines** it as the **ability** to:

Determine the extent of information needed

Access the needed information effectively and efficiently

Evaluate information and its sources critically

Incorporate selected information into one's knowledge base

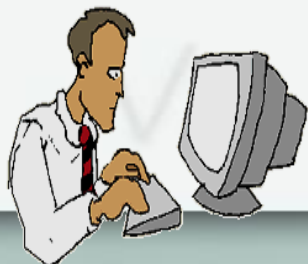
Use information effectively to accomplish a specific purpose

Understand the economic, legal, and social issues surrounding the use of information, and access and use information ethically and legally

تعریف سواد اطلاعاتی

سواد اطلاعاتی عبارتست از ایجاد توانایی در افراد برای تشخیص **زمان نیاز** به اطلاعات، همچنین توانایی **ذخیره** کردن اطلاعات، **ارزشیابی** و **استفاده** مؤثر از آن.

لازم به ذکر است که وجود اطلاعات به تنهایی موجب مطلع و آگاه بودن نمی شود، مگر اینکه آنها تواناییهای لازم برای استفاده مؤثر از اطلاعات را کسب کرده باشند.

سواد اطلاعاتی برای هر کس بیان کننده :

○ آگاهی از نیازهای اطلاعاتی شخصی

○ ظرفیت شناسایی

○ ارزیابی و استفاده کافی از نتایج تحقیقات

When we ask students...

- to **summarize** or paraphrase what was read
- to **pin-point** the main idea of what was read
- to **compare/contrast** information from two or more sources
- to **read and evaluate** a piece of writing or specific information – do you agree or disagree?
- to **write** a researched essay
- to **find and evaluate** information on the **internet**
- to **use library resources** including **databases**
- to **determine** the usefulness of a source
- to **comment** on the validity, the legitimacy, or the relevance of a source
- to find a “**scholarly**” source
- to make **connections** between readings
- to **cite sources**

**... we are encouraging
information literacy skills**

Critical Thinking

Information literacy is **critical thinking**

Information literacy is not just computer literacy
–our students may be computer-savvy but not information-savvy

Knowing **what information** is needed, **how to get** it, and **how to use** it are key to information literacy

Showing how we exercise information literacy in real-life situations will help students better understand not only the concepts but also the importance of information literacy skills

When we ask ourselves, “Why aren’t my students able to...?”

Find academically appropriate information

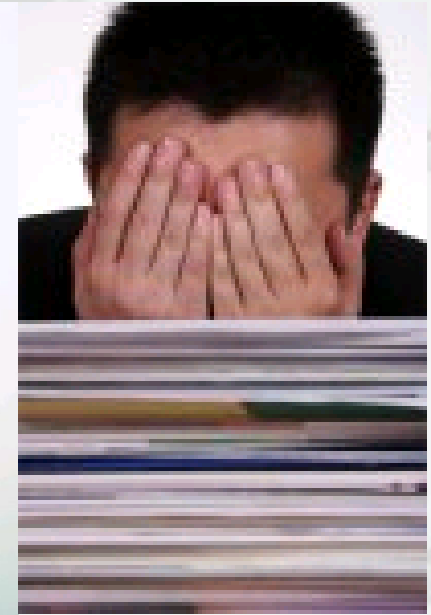
Recognize not all answers can be found using
Google or solely in Wikipedia

Produce high quality research papers

Understand what constitutes Plagiarism

**They just haven't been given the
right tools**

KNOWLEDGE MANAGEMENT

"Don't bother me with facts. Tell me what I want to hear."

A close-up photograph of a yellow fire hydrant. A thick, white spray of water is being discharged from the side of the hydrant, creating a large, turbulent plume that fills the right side of the frame. The background is dark, making the bright yellow of the hydrant and the white of the water stand out. The image is overlaid with a white text box containing a quote.

Getting information off the
Internet is like taking a
drink from a fire hydrant.

Mitchell Kapor

What can we do?

Collaborate to develop assignments which support and reinforce information literacy

Provide librarian taught instruction classes to strengthen information literacy skills

Help students integrate information literacy skills into their present coursework

Encourage students to apply these skills into the rest of their college experience

What are the results?

Students armed with information literacy skills have the tools needed to succeed while they are here and in life after college.

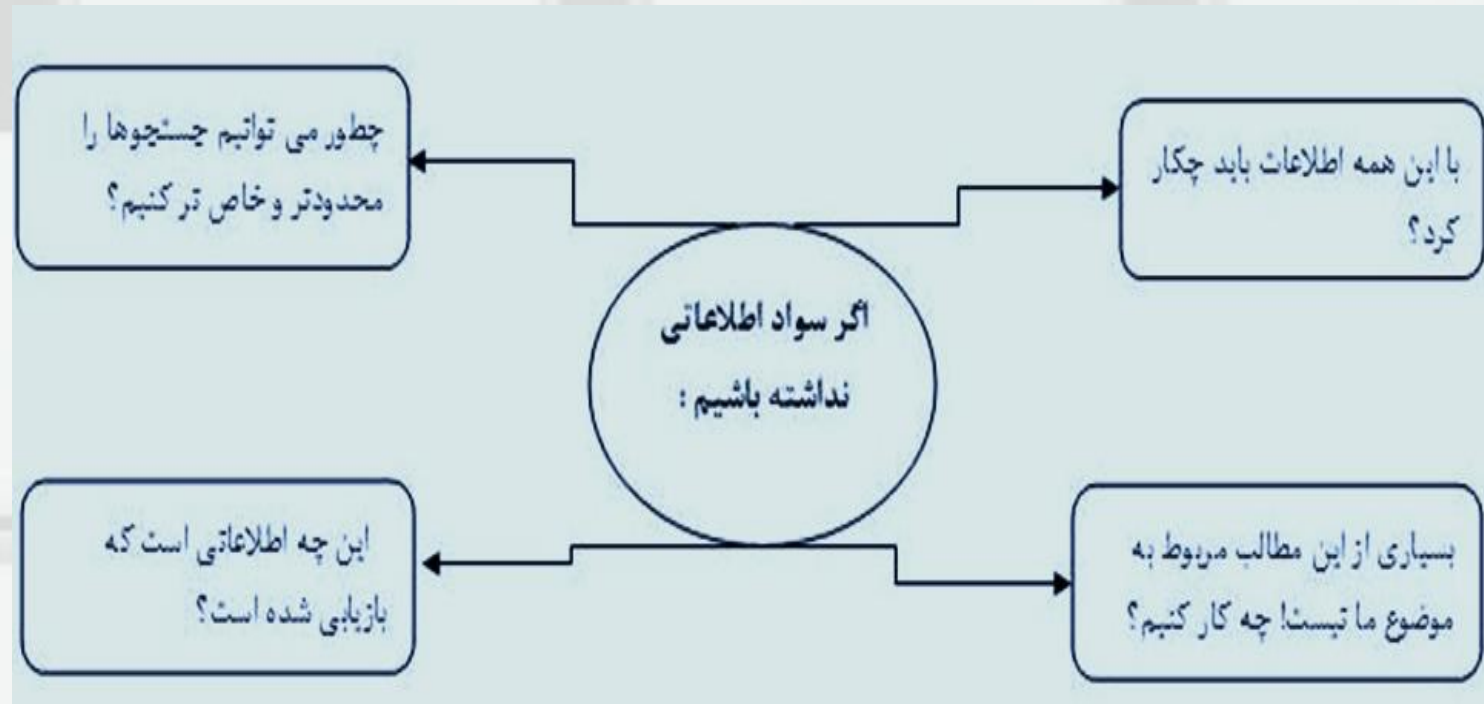

Top Ten Things Employers Look for in New College Graduates

1. The ability to work well in **teams**—especially with people different from yourself
2. An understanding of **science and technology** and how these subjects are used in real-world settings
3. The ability **to write** and speak well
4. The ability **to think clearly** about complex problems
5. The ability **to analyze a problem** to develop workable solutions
6. An understanding of **global context** in which work is now done
7. The ability to be **creative and innovative** in solving problems
8. The ability to apply **knowledge and skills** in new settings
9. The ability to understand **numbers and statistics**
10. A strong sense of **ethics and integrity**

Source: "[How Should Colleges Prepare Students to Succeed in Today's Global Economy?](#)" (Results of a national poll by Peter D. Hart Research

اگر سواد اطلاعاتی نداشته باشیم؟

ACRL INFORMATION LITERACY STANDARDS

Information Literacy Competency
Standards for Higher Education

Needs

Finds

Evaluates

Uses

Ethics

Five Standards— Broad Objectives or Goals

The information literate student:

1. **Determines** the nature and extent of the information needed.
2. **Accesses** needed information effectively and efficiently.
3. **Evaluates** information and its sources critically and incorporates selected information into his or her knowledge base and value system.
4. **Uses** information effectively to accomplish a specific purpose.
5. **Understands** many of the economic, legal, and social issues surrounding the use of information and accesses and **uses information ethically** and legally.

سواد اطلاعاتی

□ مجموعه مهارت‌هایی که یک فرد را قادر می‌سازد:

(۱) نیاز اطلاعاتی و موضوع خود را تشخیص دهد

(۲) منابع لازم برای رفع آن نیاز را شناسایی کند

(۳) در آن منابع به نحو موثری جستجو نموده

(۴) نتایج جستجو را ارزیابی و بهترین گزینه‌ها را انتخاب کند

(۵) اطلاعات به دست آمده را با دانش قبلی خود به نحوی پیوند دهد که حاصل این

پیوند تولید اطلاعات جدیدی باشد که بر اساس رعایت ملاحظات قانونی تولید شده است.

تشخیص نیاز اطلاعاتی

نیاز اطلاعاتی (تعریف): ۱. از نظر دروین نیاز اطلاعاتی مانع حرکت پیش رونده فرد در زمان و فضای شناختی است. فرد با فاصله و شکافی مواجه است که باید با طرح پرسش ها، خلق اندیشه ها و یا مراجع به منابع آن را پر کند.

۲. نیاز اطلاعاتی به نیازهایی اشاره دارد که افراد پس از روبرو شدن با مسائل و مشکلات پیرامون خود از حل آن ها عاجز مانده اند و میل به برخورداری از دانش و آگاهی بیشتری پیدا می کنند.

تشخیص نیاز اطلاعاتی

دسته بندی نیاز اطلاعاتی: (ویتس ۱۹۹۳)

1. نیاز به اطلاعات جدید
2. نیاز به تایید اطلاعات پیش داشته
3. نیاز به شفاف سازی باورها و ارزش های پیش داشته

انتخاب موضوع

پس از تشخیص نیاز اطلاعاتی نوبت به انتخاب موضوع می‌رسد. برای انتخاب موضوع می‌توان به

موارد زیر توجه نمود:

- مشورت با اساتید
- شرکت در بحث‌ها
- تهیه صورت مسأله و پرسش‌ها
- بررسی منابع عمومی اطلاعات برای آشنایی بیشتر با موضوع
- تعیین مفاهیم و واژه‌های کلیدی توصیف‌کننده نیاز
- ترسیم شکل، نمودار یا انگاره‌ای از آنچه در ذهن دارید

موضوع کلی و موضوع خاص

موضوع کلی، نسبت به موضوع خاص، حوزه وسیع تری را در بر می‌گیرد. تشخیص و شناسایی موضوع خاص از موضوع کلی و تفاوت این دو، به شما در انتخاب موضوع خاص کمک می‌کند. به عنوان **مثال** ورزش، جامعه شناسی، پزشکی موضوعات بسیار کلی هستند. برای انجام پژوهش با صرف وقت و دقت و توجه کافی می‌توانید موضوع خود را خاص کنید.

مثال

موضوع کلی	موضوع خاص
آموزش	بهترین روش های آموزش تلفظ صحیح به کودکان چیست؟
جامه شناسی	خشونت والدین چه تأثیراتی بر کودکان می‌گذارند؟
علوم	آخرین نظریه ها در باره ی لایه ی اُزن چیست؟

اصل دوم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل

(SCONUL)

○ اصل دوم شناسایی روشهای دسترسی به اطلاعات است. این مرحله شامل

شناخت منابع اطلاعاتی مناسب اعم از **منابع چاپی و الکترونیکی و گزینش**

مناسب ترین منابع است.

منابع اطلاعاتی

انواع منابع

منابع چاپی

و...

منابع اطلاعاتی

انواع منابع

1. اسناد و مدارک
الکترونیکی

2. منابع
موجود در
محیط اینترنت

منابع اطلاعاتی

(1) منابع مرجع: منبع یا منابعی که دانش بنیادی بشر را در موضوع های عمومی یا اختصاصی به صورت چاپی یا الکترونیک در بر دارند و برای سهولت بازیابی نظم خاصی در آنها رعایت شده است.
منابع اطلاعاتی:

1. منابع دسته اول که به آنها منابع ردیف اول هم می‌گویند، عبارتند از منابع مرجعی که مستقیماً پاسخ سوال مراجعه کننده را در اختیار او قرار می‌دهند؛
2. منابع دسته دوم یا منابع ردیف دوم به منابعی گفته می‌شود که به جای پاسخگویی مستقیم به سوال، مراجعه کننده را به منابع در آن موضوع ارجاع می‌دهند.

(1) منابع ردیف اول: گزارش های پژوهشی، استاندارد ها، پایان نامه ها و...

(2) منابع ردیف دوم: نمایه نامه ها، چکیده نامه ها، کتابشناسی ها و....

(3) کتاب ها (4) نشریه های ادواری: مجموعه از مطالب که با عنوان و خط مشی خاصی به قصد تداوم انتشار

و به صورت متوالی منتشر می‌شوند و دارای دو دسته بندی هستند مجله های علمی پژوهشی و علمی

ترویجی

منابع اطلاعاتی

(6) **مجله های عمومی ومجله های علمی:** آثار عمومی به طور عامیانه مخاطب های زیادی

دارند وتبلیغات،تصویر ها،گرافیک ها و عکس های زیادی دارند.شامل:حوادث جاری،فرهنگی،عامه پسند،تحلیل های خبره و...مجله های علمی برای مخاطب متخصص در حوزه ی خاصی نوشته می شوند.و معمولا توسط دانشمندان و پژوهشگران در یک رشته خاص نگاشته می شوند.

(7) **پایان نامه ها:** منابع غنی بانایج پژوهشی ارزشمند

(8) **گزارش تحقیق:** طرح پژوهشی که مراحل معمول خود را پیموده و پایان یافته باشد در

قالب گزارش تحقیقی تدوین می شود

منابع اطلاعاتی

۹) **استاندارد ها:** سندی شامل مشخصات فنی کالا که به وسیله موسسه ی استاندارد در تصویب می گردد.

۱۰) **مواد دیداری شنیداری:** تصویر های متحرک، و یا ۲صدای ضبط شده به شکل های مختلف

در صورتی که منابع در محمل های الکترونیکی یا در محیط وب باشند منابع الکترونیکی یا غیر چاپی به حساب می آیند.

اصل سوم و چهارم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل

(SCONUL)

- سومین اصل توانایی **تدوین استراتژی جستجو** در منابع برگزیده است. این مهارت خود مستلزم **کسب آگاهی لازم نسبت به ساختار پایگاههای اطلاعاتی** و سایر منابع است.
- اصل چهارم به **مهارتهای جستجو و بازیابی اطلاعات** مثل آگاهی از امکانات جستجوی پیشرفته اشاره دارد. این اصل همچنین توانایی در استفاده از فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی و استفاده بهینه از خدمات نمایه سازی و چکیده نویسی و نمایه های استنادی و استفاده از خدمات آگاهی رسانی جاری برای به روز ماندن را نیز در بر می گیرد.

مراحل جستجو

- مشخص کردن اینکه دقیقا به دنبال چه چیزی هستیم.
- شکستن موضوع جستجو به مفاهیم ریزتر و انتخاب کلیدواژه های مناسب
- انتخاب مترادفها برای کلیدواژه ها
- شناخت عملگرها و استفاده درست از آنها در ترکیب کلیدواژه ها
- شناخت و استفاده از کاراکترها برای انجام جستجوی درست.

رعایت اصول کلی جستجو

- ❖ **انتخاب کلیدواژه:** تعیین مفاهیم کلیدی و مشخص کردن دقیق مترادفها و واژه های اعم و اخص همچنین جمع و مفرد
- ❖ **شروع با واژه های اخص و حرکت در آن**
- ❖ **جستجوی مفهومی**
- ❖ **استفاده از واژه های پیشنهادی موتور جستجو**
- ❖ **جستجوی خاص:** اسامی خاص (پدیدآورندگان یا قضیه خاص) عناوین مشخص (عنوان مدرک یا مجله)
- ❖ **استفاده از علامت ” در اول و آخر عبارت**

ابزارهای کاوش در اینترنت

○ همان طور که فهرست مطالب و نمایه ها ابزارهای اصلی برای دسترسی به محتوای کتابها و مجلات به شمار می روند، ابزارهای کاوش نیز جستجو و بازیابی منابع اطلاعاتی موجود در شبکه اینترنت را تسهیل می نمایند.

اهمیت و نقش ویژه این ابزارها در امر جستجو و بازیابی منابع اطلاعاتی اینترنت:

○ شناسایی ابزارهای کاوش اینترنت در حوزه های مختلف،

○ آشنایی با روشهای جستجو در آنها

○ انتخاب مناسبترین آنها را برای نیازهای اطلاعاتی کاربران

خود

انواع ابزارهای کاوش اینترنت (INTERNET SEARCH TOOLS)

❖ موتورهای جستجوی عمومی مثل: Google , Yahoo

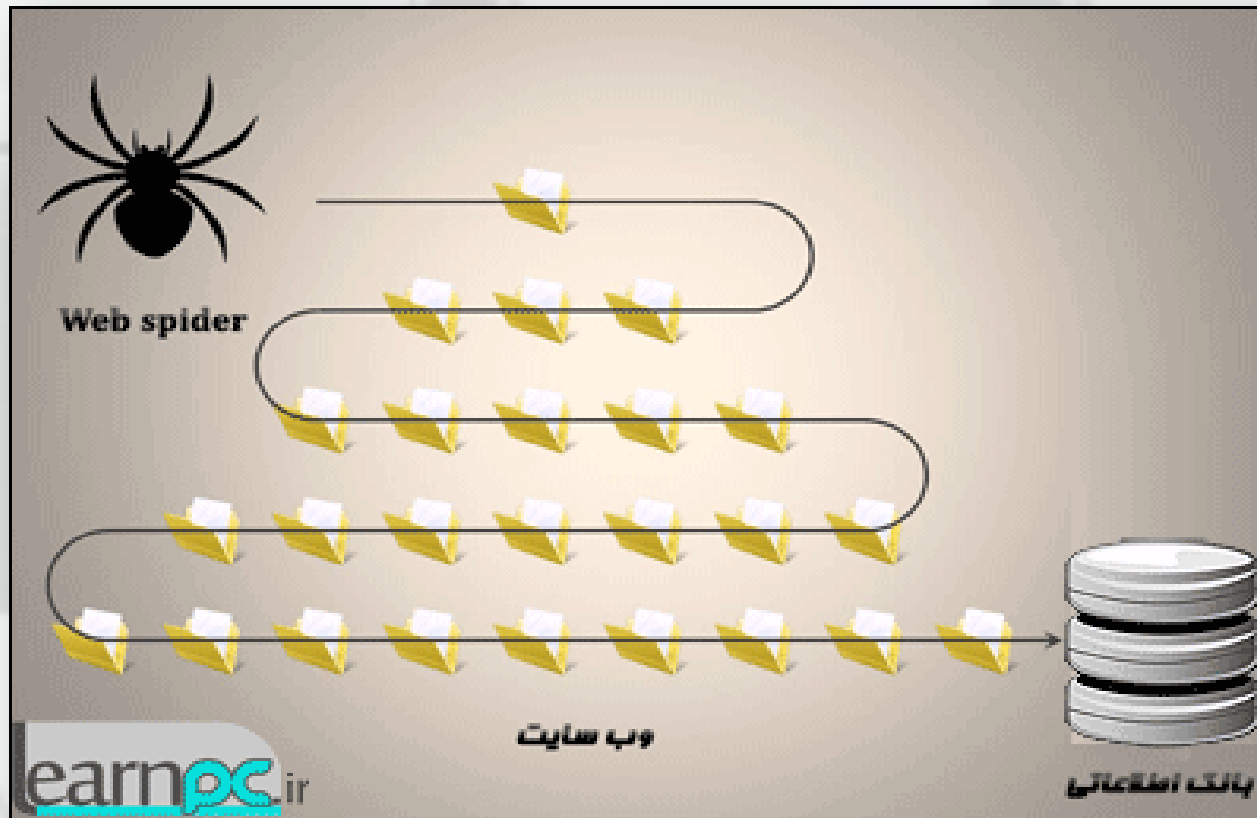
❖ موتورهای جستجوی موضوعی (موتورهای جستجوی رشته های علمی)

❖ موتورهای جستجوی تخصصی (موتورهای جستجوی نوع خاصی از مدارک یا

فایلها)

❖ ابرموتورهای جستجو

موتور جستجو (SEARCH ENGINE):

موتورهای جستجوی عمومی

بدون توجه به نوع، قالب، موضوع یا زبان و منطقه تمامی صفحات موجود در وب را براساس سیاست ها و الگوریتم خود نمایه سازی کرده و جستجوی آنها را ممکن می کنند.

تمرین: اگر بخواهید به فهرستی از اسامی بزرگان رشته خود دست بیابید

چه می کنید؟

پر کاربردترین موتورهای جستجو شامل موارد زیر می باشد:

Google .1

!Yahoo .2

Duck Duck Go .3

Dogpile .4

Bing .5

Webopedia .6

Ask یا (Ask Jeeves) .7

موتورهای جستجوی موضوعی (WEB DIRECTORY)

- گزینشی بوده و منابع آنها بر اساس موضوع دسته بندی شده اند.
- جستجو را می توان در ساختار موضوعی و به صورت سلسله مراتبی انجام داد.
- نقطه قوت این ابزارها دقیق و مرتبط بودن نتیجه جستجو با موضوع مورد نظر و اعتبار و کیفیت بالای منابع بازیابی شده
- نقطه ضعف آنها نیز پوشش محدود منابع وب، چند مرحله ای بودن فرآیند جستجو و همچنین پایین بودن سرعت روزآمدی منابع آنها می باشد

از معروفترین راهنماهای وب

dmoz: open Directory project: .۱

(<http://dmoz.org>)

yahoo: .۲

(www.Yahoo.com)

Galaxy : .3

(www.Galaxy.com/)

librarian index to internet : .4

(<http://www.ipl.org/>)

موتورهای جستجو تخصصی

این نوع موتورها امکان جستجوی نوع خاصی از **مدرک**، **قالب فایل**، یا **صفحات خاص** را ممکن می کنند. ممکن است یک موتور جستجو تنها قالب فایل های pdf را جستجو کند یا موتوری دیگر فقط فیلم و موسیقی و یا وبلاگها را جستجو کند.

آبرموتورهای جستجو

یک راه گسترش دادن **دامنه جستجو** استفاده از ابرموتورهای جستجو است. این نوع موتور جستجو پس از اخذ پرسش آنرا به چندین موتور جستجوی دیگر رسانده و معمولا نتایج را **به تفکیک** نشان می دهد از ویژگی های این نوع موتور جستجو **جامع بودن اطلاعات** آن است.

اصل پنجم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل

(SCONUL)

○ مرحله یا به بیان دیگر اصل پنجم مربوط به دانش استفاده کنندگان درباره چگونگی ارزیابی و مقایسه منابع و معیارهای ارزیابی آنها و همچنین آگاهی از بحث **کیفیت منابع و چگونگی تعیین اعتبار** آنها می‌باشد.

ارزیابی منابع اطلاعاتی:

❖ ارزیابی منابع اطلاعاتی چاپی

❖ ارزیابی صفحات وب

ارزیابی منابع اطلاعاتی چاپی

❖ اعتبار پدیدآور:

❖ هدف:

❖ صحت:

❖ جاری بودن:

❖ عدم سوگیری/غرض ورزی:

❖ تناسب موضوعی:

ارزیابی صفحات وب

- ❖ هدف:
- ❖ محتوا:
- ❖ مسئول/مالک:
- ❖ عدم سوگیری/غرض ورزی:
- ❖ روز آمد بودن:
- ❖ مخاطب:
- ❖ تصویر:
- ❖ ساختار:
- ❖ امنیت:
- ❖ نوع قلمرو:
- ❖ دسترسی:

اصل ششم و هفتم مدل سواد اطلاعاتی اسکانل

(SCONUL)

○ سرانجام اصل هفتم عبارت است از توانایی آمایش اطلاعات و مشارکت در تولید دانش جدید. **این اصل در واقع یکی از اهداف اصلی آموزش عالی است.**

Librarians Can Help...

Designing & Revising IL
Assignments

Instruction - teaching search strategy
to evaluate sources

Custom Research Guides/Online
Tutorials

Assessment - rubrics & testing

Get Help - research consultation
appointments, chat or text-a-librarian
person or phone help

Thank You To Participating

Through the collaborative efforts of the workshop participants, an Information Literacy Workshop Statement was crafted to be included in all syllabi of courses in the workshop program.

“This course incorporates information literacy, in which students will be required to access, evaluate, and use information effectively, ethically and legally, and to complete an assessment of information literacy skills exam.”

دار گاههای پیشنهادی بعدی

آشنایی با مفاهیم و کاربرد علم سنجی در نظام های ارزشیابی و رتبه بندی دانشگاهی

آشنایی و جستجوی تخصصی در پایگاه های استنادی Scopus , Web of Science و تحلیل اطلاعات

آشنایی با پایگاههای اطلاعاتی تخصصی

آشنایی با روشهای اعتبار سنجی مجلات (با تاکید بر JCR)

وب سنجی و ارزیابی وب سایتها

اصول و روشهای جستجوی موفق در اینترنت

آشنایی با انواع منابع اطلاعاتی

شگرد های شناسایی و بهره گیری از نشریات الکترونیکی رایگان؛ Open access

نرم افزارهای سرقت یاب و اخلاق در پژوهش

آشنایی با اصول استنادهای علمی

مدیریت اطلاعات علمی (رفرنس نویسی منابع و استناددهی) با استفاده از نرم افزار اندنوت (End Note)، Mendeley

باتشکر از توجه شما